

УДК 378.046

Т. Бойченко кандидат педагогічних наук, доцент, провідний науковий співробітник ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

РОЗВИТОК ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИХ КАДРІВ ОСВІТИ РАЙОННОГО РІВНЯ

Анотація. У публікації проаналізовано необхідність розвитку здоров'язбережувальної компетентності в процесі післядипломної підготовки керівних кадрів освіти районного рівня. Представлено основні положення щодо ключового характеру здоров'язбережувальної компетентності для освіти України. Схарактеризовано моделі навчання, в межах яких можливий вибір типу інтерактивної взаємодії із слухачами. Аргументовано необхідність вибору інтерактивних методів навчання залежно від досвіду фахівців та виду курсової підготовки тих, хто приймає рішення, з груп прямого, непрямого, взаємодіючого, заснованого на досвіді та самостійного навчання. Як найефективніше рекомендовано раціональне співвідношення методів навчання з усіх означених груп з акцентом на самостійній діяльності слухачів з опорою на власний досвід. З досвідченими фахівцями доцільно проводити навчальні ситуаційні, ділові, рольові ігри. Робота з новопризначеними спеціалістами потребує застосування навчальних методів, котрі збільшують обсяг теоретичної інформації і підвищують рівень володіння компетенціями практичного спрямування: лекції, демонстрації, опитування, коло знань, диспути, робота в малих групах, концептуальна карта, «павутиння». Доцільним є реалізація інтерактивних методів навчання в умовах тренінгу.

Ключові слова: здоров'я, здоров'язбережувальна компетентність, освітні моделі, педагогічні стратегії, методи навчання, післядипломна підготовка, керівні кадри освіти районного рівня.

Т. Бойченко

**РАЗВИТИЕ ЗДОРОВЬЕСОХРАНЯЮЩЕЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ
РУКОВОДЯЩИХ КАДРОВ ОБРАЗОВАНИЯ РАЙОННОГО УРОВНЯ**

Аннотация. В публикации проанализирована необходимость развития здоровьесохраняющей компетентности в процессе последипломной подготовки руководящих кадров образования районного уровня. Представлены основные положения касательно ключевого характера здоровьесохраняющей компетентности для образования Украины. Охарактеризованы модели обучения, в рамках которых возможен выбор типа интерактивного взаимодействия со слушателями. Аргументирована необходимость выбора интерактивных методов обучения в зависимости от опыта специалистов и вида курсовой подготовки принимающих решение, из групп прямого, косвенного, взаимодействующего, основанного на опыте и самостоятельного обучения. Как наиболее эффективное рекомендуется рациональное соотношение методов обучения по всем указанным группам с акцентом на самостоятельной деятельности слушателей с опорой на собственный опыт. С опытными специалистами целесообразно проводить учебные ситуационные, деловые, ролевые игры. Работа с новыми специалистами требует применения методов обучения, которые увеличивают объем теоретической информации и повышают уровень владения компетенциями практического направления: лекции, демонстрации, опросы, круг знаний, диспуты, работа в малых группах, концептуальная карта, «паутина». Целесообразна реализация интерактивных методов обучения в условиях тренинга.

Ключевые слова: здоровьесохраняющая компетентность, образовательные модели, педагогические стратегии, методы обучения, последипломная подготовка, руководящие кадры образования районного уровня.

T. Boychenko

**THE ENLARGEMENT OF HEALTH MAINTENANCE COMPETENCE
OF THE DISTRICT LEVEL EDUCATIONAL TOP-MANAGEMENT**

Resume. This publication analyzes the necessity of health maintenance competence in the process of post-graduate study for managers at the district level. There are demonstrated the basic provisions on key role of health maintenance competences for education in Ukraine. Author determined learning model, within which one can choose type of interactivity with the audience. It is proofed the necessity of choice of interactive teaching methods depending on specialist experience and the type of training courses of decision makers from groups of direct, indirect, interacting, based on experience and self-study. It is recommended as the most effective the teaching methods improved ratio of all the above-mentioned groups with a focus on independent activities of students relying on their own experience. With experienced professionals it is advisable to conduct situational training, business, role-playing games. Working with the newly appointed specialists requires a training method that increases the amount of theoretical information and increases the level of competence of practical orientation: lectures, demonstrations, surveys, range of knowledge, debates, small group work, conceptual map "web." It makes sense to implement interactive teaching methods in terms of training.

Keywords: health, health maintenance competence, educational models, teaching strategies, teaching methods, postgraduate study, district level educational top-management.

Постановка проблеми. Серед ключових компетентностей для української освіти сьогодні визначено й здоров'язбережувальну¹. Адже державна освітня політика (ДОП) нашої країни націлена на особистісне формування громадян, усіх, хто бере участь в освітньому процесі, що неможливе без урахування рівня здоров'я тих, хто навчається.

Для реалізації завдань державної освітньої політики (ДОП) не менш важливим нині є підвищення професійної кваліфікації управлінського персоналу. Компетентнісний підхід в організації підготовки тих, хто ухвалює рішення, передбачає визначення складових профілю професійної компетентності посади начальника (завідувача) відділу (управління) освіти районної держадміністрації та міськвиконкому як державного службовця. Однак здоров'язбережувальна компетентність до такого профілю не входить, хоча метою діяльності начальника відділу освіти є реалізація цілей ДОП, одним із завдань якої є особистісний розвиток учнівської молоді, що неможливе без здоров'язбереження.

Застосування в процесі післядипломної освіти адекватних методів навчання в просторі різних освітніх моделей, конгруентних запитам дорослих суб'єктів навчання, може сприяти ефективності розвитку професійної компетентності. Особливо якщо вибір методів навчання відбувається на основі запитів і потреб тих, хто навчається, з урахуванням різних форм післядипломного навчання².

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідність розвитку здоров'язбережувальної компетентності педагогічних кадрів зазначено у працях Н. Бібік, В. Бобрицької, О. Єжової, В. Дивака, О. Савченко. На важливості формування й розвитку зазначеної компетентності наголошують

¹ Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина, О. В. Овчарук, Л. І. Паращенко, О. І. Пометун, О. Я. Савченко, С. Е. Трубачова // К.: «К.І.С.», 2004. – 2004. – С.7.

² Аніщенко О. В. Сучасні педагогічні технології: Курс лекцій. Навчальний посібник / О. В. Аніщенко, Н. І. Яковець. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2005. – 198 с.; Бойченко Т. Є. Валеологія в школі. Методичний посібник для керівників загальноосвітніх навчальних закладів та методистів інститутів післядипломної педагогічної освіти / Т. Є. Бойченко, Л. С. Ващенко, Н. О. Колотій. – К.: Б. в., 2001. – 390 с.; Бойченко Т. Є. Використання тренінгу для формування навичок здорового способу життя / Т. Є. Бойченко. – Професійна освіта. – 2009. – № 4. – С. 49–52; Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посіб. Авт.-уклад.: О. Пометун, Л. Пироженко. – К.: А.П.Н., 2002. – 136 с.; Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А.З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; За ред. О. М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2004. – 256 с. – С. 150–155; П'ятакова Г. П. Сучасні педагогічні технології та методика їх застосування у вищій школі: Навч.-метод. посіб. для студ. та магістр. вищої школи / Г. П. П'ятакова, Н. М. Заячківська / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. – Л.: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. – 56 с.; Педагогічна творчість: методологія, теорія, технології: Монографія / В. П. Андрущенко, С. О. Сисоєва, Н. В. Гузій, Н. В. Кічук та ін.; За ред. С. О. Сисоєвої, Н. В. Гузій. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. – 183 с.; Сікорський П. І. Кредитно-модульна технологія навчання / П. І. Сікорський. – К.: Вид-во Європейського університету, 2006. – 125 с.

Ю. Міцай, Н. Поліщук, О. Мирошніченко, В. Черній, В. Успенська. Здоров'язбережувальній підготовці керівних кадрів освіти присвячено лише поодинокі публікації³.

Фактично між профілями для керівників загальноосвітніх навчальних закладів та відділів (управлінь) освіти районного (міського) рівня має місце своєрідний розрив, бо до першого внесено екологічну компетентність, цільовою спрямованістю якої, зокрема є: знання про організацію здорового способу життя; фактори впливу на здоров'я; охорону праці та санітарно-гігієнічні норми навчання; умови безпечної життєдіяльності; уміння організувати сприятливе для здоров'я і безпечне освітнє середовище; усвідомлене ставлення до здоров'я людини⁴. Керівник системи освіти районного (міського) рівня має забезпечувати виконання покладених на відділ завдань щодо реалізації ДОП. Саме тому за посадовими обов'язками начальник відділу (управління) освіти районного рівня «Забезпечує соціальний захист, охорону життя, здоров'я та захист прав учасників навчально-виховного процесу у всіх навчальних закладах»⁵. Не володіючи комплексом ключових компетентностей, у тому числі й здоров'язбережувальною, тому, хто приймає рішення, складно, а то й неможливо оптимально керувати діяльністю підлеглих, від яких безпосередньо залежить забезпечення умов формування здорового способу життя учнівської молоді, збереження їх життя та створення належних умов навчання та праці⁶. До речі, розвиток компетентнісних характеристик керівника, що базується на його особистісних якостях, сприяє нарощенню його творчого потенціалу, що, в свою чергу, характеризує міру можливостей здійснювати творчу діяльність, готовність та здатність до творчої

³ Бойченко Т. Підвищення рівня здоров'язбережувальної компетентності як чинник розвитку творчого потенціалу керівних кадрів освіти / Т. Бойченко. – Вісник Інституту розвитку дитини. – 2013. – № 28. – С.84–89.

⁴ Ващенко Л. М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону: монографія / Л. М. Ващенко. – К.: Видавниче об'єднання «Тираж», 2005. – 380 с.

⁵ Наказ Національного агентства України з питань державної служби № 91 від 16.05.2012 р. «Про затвердження Типового профілю професійної компетентності посади керівника апарату та мінімальних вимог до рівня професійної компетентності осіб, які претендують на зайняття цієї посади». Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0872-12>.

⁶ Бойченко Т. Підвищення рівня здоров'язбережувальної компетентності як чинник розвитку творчого потенціалу керівних кадрів освіти / Т. Бойченко. – Вісник Інституту розвитку дитини. – 2013. – № 28. – С.84–89.

самореалізації та саморозвитку⁷. Означене актуалізує значущість розвитку професійної компетентності керівника районного рівня, у тому числі й здоров'язбережувальний його компонент, що можливо на різних курсах післядипломної підготовки керівних кадрів освіти. Однак усі вони мають неідентичну спрямованість, а саме:

за формою підготовки: підвищення кваліфікації, спеціалізації, стажування, навчання в аспірантурі та докторантурі;

за тривалістю:

- *довгострокове підвищенням* кваліфікації, що проводиться не рідше одного разу на п'ять років за професійним спрямуванням виробничої діяльності та є обов'язковим для всіх осіб, які працюють в системі освіти: а) на передатестаційних – переважно контроль раніше набутої теоретичної та практичної підготовки, доопрацювання в разі незначних недоліків у кваліфікації щодо рівня, на який претендує слухач, констатація відповідності знань і вмінь певній категорії; б) при спеціалізації (для новопризначених керівників) – навчання фахівця з урахуванням профілю навчальної установи, з контролем набутих теоретичних знань і практичних умінь та навичок відповідно критеріям означеного фаху;

- *короткострокове підвищення* кваліфікації проводиться в закладах післядипломної освіти безпосередньо у процесі професійної діяльності, на тематичних семінарах, виїзних заняттях за цільовою тематикою і професійним напрямом з поглиблення знань і навичок в окремих аспектах професійної діяльності (за цільовим професійним спрямуванням, за власним бажанням і задоволенням особистих потреб працівників навчальних закладів системи післядипломної педагогічної освіти). До таких курсів можна віднести: а) курси тематичного удосконалення – поглиблене, на рівні вимог до фахівців певних кваліфікаційних категорій, навчання за темами програми з поточним контролем якості здобутих знань і навичок; б) короткочасні курси (72 – 36 – 12 – 6 год.) з

⁷ Моляко В. О. Психологічна теорія творчості / В. О. Моляко // Обдарована дитина. – 2004. – № 6. – С. 2–9.

поглибленим вивченням певних тем програми з поточним контролем знань⁸.

Добір ефективних методів навчання керівників освіти районного рівня, звичайно, має відбуватися на основі запитів і потреб тих, хто навчається, з урахуванням різних форм післядипломного навчання⁹. Освітні моделі є найзагальнішим рівнем структури навчання й регламентують добір і систематизацію доцільних стратегій навчання, відповідних їм педагогічних методів для кожної конкретної ситуації.

Джойс і Вейс (1986 р.) визначають чотири моделі навчання: пізнавальну; поведінкову (біхевіористську); соціальної взаємодії; особистісного розвитку¹⁰. Пізнавальна модель спрямована на процес здобуття, оволодіння й обробку інформації тими, хто навчаються, переважно з метою поповнення свого власного «банку» знань та, частково, відпрацювання нових практичних навичок та умінь. Основна увага, таким чином, надається пізнавальній діяльності слухачів. Поведінкова модель (ще має назву біхевіористської) уможливорює визначення суб'єкта навчання в пошуку притаманних саме йому параметрів поведінки, які йому потрібні в щоденному житті та професійній діяльності. Вона ґрунтується на відповідності концепції особистості того, хто навчається, зміні видимої, зовнішньої поведінки, використовує теорії контролю за поведінкою, сприяння її поліпшенню. Модель соціальної взаємодії передбачає

⁸ П'ятакова Г. П. Сучасні педагогічні технології та методика їх застосування у вищій школі: Навч.-метод. посіб. для студ. та магістр. вищої школи / Г. П. П'ятакова, Н. М. Заячківська / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. – Л.: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. – 56 с.

⁹ Аніщенко О. В. Сучасні педагогічні технології: Курс лекцій. Навчальний посібник / О. В. Аніщенко, Н. І. Яковець. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2005. – 198 с.; Бойченко Т. Є. Валеологія в школі. Методичний посібник для керівників загальноосвітніх навчальних закладів та методистів інститутів післядипломної педагогічної освіти / Т. Є. Бойченко, Л. С. Ващенко, Н. О. Колотій. – К.: Б.в., 2001. – 390 с.; Бойченко Т. Є. Використання тренінгу для формування навичок здорового способу життя / Т. Є. Бойченко. – Професійна освіта. – 2009. – № 4. – С 49–52; Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посіб. Авт.-уклад.: О. Помегун, Л. Пироженко. – К.: А.П.Н., 2002. – 136 с.; Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; За ред. О. М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2004. – 256 с. – С. 150–155.; П'ятакова Г. П. Сучасні педагогічні технології та методика їх застосування у вищій школі: Навч.-метод. посіб. для студ. та магістр. вищої школи / Г. П. П'ятакова, Н. М. Заячківська / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. – Л.: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. – 56 с.; Педагогічна творчість: методологія, теорія, технології: Монографія / В. П. Андрущенко, С. О. Сисоєва, Н. В. Гузій, Н. В. Кічук та ін.; За ред. С. О. Сисоєвої, Н. В. Гузій. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. – 183 с. – С. 5.; Сікорський П. І. Кредитно-модульна технологія навчання / П. І. Сікорський. – К.: Вид-во Європейського університету, 2006. – 125 с.

¹⁰ Saskatchewan Education, Training and Employment. Instructional approaches: A framework for professional practice. – Regina: Author, 1991. – P.23–60.

актуалізацію міжособистісних контактів тих, хто навчаються, з метою відпрацювання можливих варіантів ефективного спілкування з окремими особами та представниками всіх соціальних груп, сфер тощо. Вона зосереджується на спроможності тих, хто навчається, встановлювати зв'язки з іншими, брати участь у демократичних процесах і продуктивно працювати у суспільстві. Оскільки керівник системи освіти районного рівня, очільник освітнього закладу мають бути не «предметником», а, насамперед, організатором своєрідного виробничого колективу і навчально-виховного процесу, громадянином з активною життєвою позицією, використання цієї моделі навчання є актуальним для сучасної української педагогіки. Модель особистісного розвитку спрямована на всебічний розвиток того, хто навчається, не лише як особистості, а й підвищення особистісних якостей фахівця, який працює у тій чи іншій галузі. Вона акцентована на активізації процесів розвитку, які сприяють формуванню неповторної й особливої особистості, що надзвичайно важливо у справі підготовки педагога і керівника системи освіти. Зосередження на реалістичній концепції особистості уможливорює розбудову продуктивних стосунків з іншими людьми, у тому числі й з педагогами і батьками тощо.

У межах однієї моделі можуть використовуватися кілька стратегій навчання. Вони визначають підхід, який можуть застосовувати педагоги в навчальному процесі, і можуть бути груповані таким чином: 1) прямі; 2) непрямі (опосередковані); 3) взаємодіючі; 4) індуктивні (грунтовані на досвіді); 5) спрямовані на самостійне навчання¹¹. Про використання означених методів навчання в системі післядипломної освіти є невелика кількість публікацій¹².

¹¹ Бойченко Т. Є. Валеологія в школі. Методичний посібник для керівників загальноосвітніх навчальних закладів та методистів інститутів післядипломної педагогічної освіти / Т. Є. Бойченко, Л. С. Ващенко, Н. О. Колотій. – К.: Б.в., 2001. – 390 с.; Аніщенко О. В. Сучасні педагогічні технології: Курс лекцій. Навчальний посібник / О. В. Аніщенко, Н. І. Яковець. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2005. – 198 с.

¹² Бойченко Т. Є. Валеологія в школі. Методичний посібник для керівників загальноосвітніх навчальних закладів та методистів інститутів післядипломної педагогічної освіти / Т. Є. Бойченко, Л. С. Ващенко, Н. О. Колотій. – К.: Б.в., 2001. – 390 с.; Бойченко Т. Є. Використання тренінгу для формування навичок здорового способу життя / Т. Є. Бойченко. – Професійна освіта. – 2009. – № 4. – С. 49–52; Бойченко Т. Підвищення рівня здоров'язбережувальної компетентності як чинник розвитку творчого потенціалу керівних кадрів освіти / Т. Бойченко. – Вісник Інституту розвитку дитини. – 2013. – № 28. – С. 84–89; Мицай Ю. В.

Нині більшість педагогів, які працюють у системі післядипломної педагогічної освіти, використовують традиційні при навчанні студентів-педагогів методи навчання.

Мета дослідження. Метою дослідження є визначення комплексу адекватних методів навчання в межах тих чи інших педагогічних стратегій, що відносяться до різних освітніх моделей, для використання в процесі післядипломної підготовки керівних кадрів освіти залежно від рівня їх компетентності, у тому числі й здоров'язбережувальної, та виду курсової підготовки.

Методи дослідження: аналіз наукових та методичних педагогічних джерел, порівняльний аналіз методів навчання, узагальнення передового педагогічного досвіду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для виявлення розуміння сутності компетентності, й здоров'язбережувальної теж, упродовж 2013–2014 рр. за програмою виконання держбюджетної науково-дослідної роботи на тему «Технології підготовки керівників районних (міських) відділів освіти до впровадження й оцінювання освітньої політики», РК № 0112 U 000665, було здійснено анкетування 102 слухачів, які навчалися за професійними програмами підвищення кваліфікації державних службовців V–VII категорії посад. Розуміння сутності компетентності виявили 27,45% опитаних; не вважають різними поняття «компетентність» і «компетенція» 85,29%; 93,14% опитаних вважають здоров'я основною потребою і 43,14% о – одним з базових чинників досягнення успіху в житті. Однак 87,25% опитаних не змогли назвати складові здоров'я, представлені в підручниках «Основи здоров'я» для 1-9 класів загальноосвітньої школи.

З огляду на отримані дані, роботу зі слухачами означеної категорії вважаємо необхідним базувати на таких позиціях. Насамперед, необхідно

акцентувати на значимості компетентності як категорії педагогіки¹³, здатності людини здійснювати дію в специфічних умовах; компетенції – як наперед задані соціальні норми освітньої підготовки¹⁴.

Здоров'я людини, аналіз розуміння якого здійснено за феноменологічним, онтологічним, гносеологічним, холістичним, детерміністським та герменевтичним підходами, розглядаємо як багатомірний і водночас цілісний феномен гармонійної життєдіяльності людини, який знаходить свій вираз через взаємоузгоджені стани, явища і процеси формування, збереження, зміцнення, споживання, відновлення та передачі (ФЗЗСВП) фізичної, соціальної, психічної та духовної складових життєдіяльності людини, груп людей, спільнот та суспільства в цілому. Відтак, здоров'язбережувальна компетентність є ключовою за такими характеристиками:

- *поліфункціональність*: ця компетентність дає змогу вирішувати проблеми здоров'язбереження людини, групи людей, спільноти та суспільства у просторі всіх чотирьох складових здоров'я – фізичній, соціальній, психічній та духовній;
- *надпредметність і міждисциплінарність*: інформація про ФЗЗСВП здоров'я має місце в усіх ланках неперервної валеологічної освіти (дошкілля, шкільна ланка, додипломна, післядипломна, освіта для дорослих);
- *багатовимірність*: зумовлена сутністю здоров'я людини як багатомірного і цілісного феномена;
- *забезпечення широкої сфери розвитку особистості*: вивчення шляхів і засобів ФЗЗСВП здоров'я, особливо її духовної складової, має особистісне спрямування¹⁵

¹³ Бойченко Т. Є. Компетентність як категорія педагогіки / Т. Є. Бойченко // Вісник післядипломної освіти: зб. наук.праць / Ун-т менедж.освіти НАПН України; редкол.: О. Л. Ануфрієва [та ін.]. – К.: 2005. – Вип. 8(21) / голов. ред. В. В. Олійник. – К.: АТОПОЛ, 2012. – С. 22–27.

¹⁴ Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина, О. В. Овчарук, Л. І. Паращенко, О. І. Пометун, О. Я. Савченко, С. Е. Трубочова // К.: „К.І.С.”, 2004. – 2004. – С.7.

¹⁵ Бойченко Т. Є. Здоров'язберігаюча компетентність як ключова в освіті України / Т. Є. Бойченко // Основи здоров'я і фізична культура. – 2008. – № 11–12. – С. 6-7.

Вибір навчальних стратегій і відповідних їм методів для керівників освіти районного масштабу залежить від різних чинників. Це, насамперед: а) моделі навчання, в яких працюють педагог і слухач; б) особливості навчальної програми того чи іншого рівня підготовки фахівця; в) особисті інтереси слухачів, індивідуальні стилі навчання, рівень особистісного розвитку фахівців; г) організація неперервного оцінювання знань, умінь і навичок слухачів відповідно навчальним меті і завданням.

До ефективних методів навчання на післядипломному етапі опитані слухачі віднесли міні-лекції, вивчення окремого випадку, дебати, навчання за допомогою ІКТ, екскурсії, реферати, дослідні проекти, що, загалом, відповідає складовим сучасних педагогічних технологій.

За необхідності реалізації короткочасної програми навчання та достатнього досвіду слухача-керівника ефективними є такі методи прямого навчання: міні-лекція (узагальнена назва словесного повідомлення інформації), систематизований огляд, порівняння і протиставлення, показ/демонстрація.

Методи непрямого навчання, спрямовані на формування у слухачів власних суджень, ставлення до певних подій, ситуацій тощо, персоналізоване розуміння здобутої інформації, ефективно підсилюють так зване пряме навчання. Вельми активно ті, хто ухвалюють рішення, беруть участь у вирішенні ситуаційних завдань, доповненнях, конструюванні концептуальної карти, вирішенні проблеми.

Особливо ефективними для цієї категорії слухачів є методи взаємодіючого навчання в малих групах: мозковий штурм (брейнсторм), обговорення, дебати, коло знання, навчальні групи, які співпрацюють, інтерв'ювання, взаємонавчання, логічне структурування, консультативна група, «павутиння» (веббінг).

Самостійне навчання зосереджується на індивідуальній роботі фахівців і спрямоване на прийняття ними зваженого, обґрунтованого рішення. Вони навчаються аналізувати проблеми, ухвалювати самостійне рішення і

цілеспрямовано діяти. Навички самостійного навчання уможливають адекватну адаптацію керівника освіти до професійних вимог та змін суспільного устрою за допомогою таких методів: навчання за допомогою комп'ютера (різні форми – участь у чатах, конференціях, форумах тощо), ділове листування, написання статей, проекти.

З методів, що відносяться до стратегії навчання, ґрунтованого на досвіді (індуктивних, зосереджені на різних видах діяльності слухачів), найдоцільнішими керівниками освіти на районному рівні визнано цільові екскурсії, ілюстрування (найкраще конкретними документами), обстеження об'єкта за певними критеріями.

Найефективнішим поєднанням методів інтерактивного навчання за будь-якої тривалості курсів підвищення кваліфікації керівники освіти районного рівня називають тренінги, які, зокрема, відбуваються в Університеті менеджменту освіти НАПН України з метою розвитку здоров'язберезувальної компетентності, Їх учасники отримують електронний комплект навчально-методичного забезпечення.

Відповідно до мети навчання різних груп слухачів для реалізації на всіх видах занять можна рекомендувати різні методи навчання з означених навчальних стратегій. Так, на передатестаційному курсі найціннішими є методи навчання з використанням досвіду власного, який є у фахівця із значним стажем роботи, так і набутого та удосконаленого шляхом навчальних ігор (ситуаційних, ділових, рольових). Крім цього, можна передбачити варіанти методів самостійного навчання, особливо ті, що розвивають ініціативний підхід до рішення питань. Зважаючи на те, що сучасні педагогічні технології – інтерактивні, важливо використовувати на таких курсах методи взаємодіючого навчання.

Підготовка керівників освіти на курсах тематичного спрямування, акцентуючи увагу на поданні нового матеріалу поряд з осмисленням вже набутого досвіду чи отриманого в умовах моделювання ситуацій (навчальні

ігри), передбачає використання і методів прямого навчання, а також самостійне опрацювання інформації та нових для керівника функціональних компетенцій. Отже, доцільними є педагогічні методи взаємодіючого, самостійного і, меншою мірою, прямого навчання.

Підготовка новопризначених фахівців уможливорює актуалізацію інших методів навчання. Зокрема, відсутність значного власного досвіду зменшує ефективність методу аналізу ігрових ситуацій, для чого початкуючим керівникам ще лише потрібно набути загальної ерудиції, елементів безпосередньої роботи з колегами, учнями, батьками, представниками громадськості. Важливого значення набувають методи навчання, котрі збільшують рівень володіння слухачами теоретичних знань і компетенцій практичного спрямування: лекції, демонстрації, коло знань, диспути, робота в малих групах, концептуальна карта, «павутиння» тощо (із груп прямого і взаємодіючого навчання). Методи непрямого навчання менш дієві. Ефективними є написання рефератів з наступним аналізом (разом з групою) стану окремого питання, оцінка практичної діяльності власної та колеги.

Навчання на курсах для новопризначених керівників освіти може ґрунтуватися на попередньому досвіді роботи фахівців у якості педагогів-«предметників», тому до педагогічних методів, які використовують при навчанні такої категорії слухачів, доцільно додати ті, що ґрунтуються на досвіді (рольові ігри, ілюстрування, уявний образ тощо).

Звичайно, необхідність забезпечення дистанційних етапів курсової підготовки незалежно від її виду потребує реалізації групи методів самостійного навчання: різні форми навчання з використанням комп'ютерних технологій; виконання випускної роботи; навчальні контракти, особисте та ділове листування, написання статей, доповіді/повідомлення, дослідні проекти.

Необхідно також враховувати і термін курсів: на короткочасних мають переважати методи з груп прямого і непрямого навчання з наданням

інформації, яку слід групувати в логічно сформовані блоки з обов'язковим зазначенням адреси ресурсної підтримки.

Висновки. 1. Розвиток здоров'язбережувальної компетентності керівників освіти районного рівня має базуватися на сучасному розумінні сутності компетентності та здоров'я.

2. Для різних контингентів слухачів керівників освіти категорії державних службовців V–VII категорії посад під час післядипломної курсової підготовки слід обирати різні комплекси навчальних методів, які діють в межах певних освітніх моделей та педагогічних стратегій.

2. Для того чи іншого курсу післядипломної підготовки керівних кадрів освіти районного рівня вибір ефективних навчальних стратегій і методів залежить від: а) моделі навчання, в яких співпрацюють педагог і слухач; б) особливості навчальної програми того чи іншого рівня підготовки фахівця; в) особистих інтересів слухачів, індивідуальних стилів навчання, рівня особистісного розвитку фахівців; г) організації неперервного оцінювання знань, умінь і навичок слухачів відповідно навчальним меті і завданням.

3. Використання інформації про сучасні моделі, стратегії і методи навчання сприяє перегляду, поповненню, корекції педагогічного інструментарію викладачів післядипломної педагогічної освіти на цьому етапі підготовки, спрямованої на розвиток професійної компетентності керівних кадрів освіти, у тому числі й здоров'язбережувальної.

Подальше вивчення і конкретизація методів інтерактивного навчання керівних кадрів освіти залежно від рівня компетентності слухачів, виду післядипломної курсової підготовки уможливить підвищення рівня ефективності формування розвитку компетентності, у тому числі й здоров'язбережувальної, означеної категорії працівників галузі освіти. Має місце потреба обґрунтування доцільності застосування кожного з інтерактивних педагогічних методів, розроблення посібників для лекційних, семінарських занять, тренінгів, і за здоров'язбережувальною тематикою,

відповідного змістового наповнення програм для дистанційного навчання з урахуванням специфіки реалізації інтерактивних методів у складі педагогічних технологій.